

10. Сокурєнко В. В. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 груд. 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. С. 9–11.

11. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України : навч. посіб. / С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. С. Винярчук, Ю. Р. Йосипів та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 300 с.

12. Швець Д. В. Первинна професійна підготовка як необхідна правова вимога до підготовки поліцейських. *Право і Безпека*. 2017. № 3. С. 103–112.

Отримано 24.04.2020

УДК 378-044.247(477:4)

ДІДКОВСЬКИЙ В. А.,

старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);

 <https://orcid.org/0000-0002-4327-0823>

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розкрито і проаналізовано основні критерії та показники спеціальної фізичної підготовки, які є компонентами готовності майбутніх офіцерів Національної поліції України до виконання професійних обов'язків.

Ключові слова: *готовність, критерії, компоненти, показники, особистість, курсанти, спеціальна фізична підготовка.*

Модернізація української освіти, не виключаючи навчальних закладів МВС України, поставила перед державою комплекс закономірних проблем, пов'язаних з підготовкою висококваліфікованих кадрів для правоохоронних органів, здатних, в рамках Конституції України і в умовах, що постійно змінюються, вирішувати професійні завдання по охороні особистих і майнових прав людини і громадянина, захисту державного устрою, забезпеченню безпеки держави і суспільства від злочинних посягань.

Однією з найважливіших задач, що поставлені перед відомчими навчальними закладами є цілеспрямована підготовка спеціалістів, які володіють якісними знаннями, вміннями та навичками, необхідними для виконання професійного обов'язку.

Підготовка працівників Національної поліції України до професійної діяльності зумовлена багатьма чинниками, в тому числі потребами суспільства у кваліфікованих фахівцях, які вільно орієнтуються у фундаментальних проблемах сучасності та здатні до їх професійного осмислення і розв'язання. Нові орієнтири вимагають від правоохоронця особливої творчої активності, високого культурного рівня, освіченості, здатності до саморозвитку.

Реальний рівень специфічних умінь і навичок, з професійної підготовки не в повній мірі дозволяє працівнику ОВС ефективно протистояти злочинцю у ситуаціях, де необхідне застосування заходів фізичного впливу. У зв'язку з цим потрібні особливі підходи до фізичної підготовки правоохоронців, яка є складовою професійної підготовки. Тому і виникає необхідність розкрити зміст поняття «готовність», визначити основні критерії та показники спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів поліції.

Явище готовності становить предмет вивчення як педагогів, так і психологів. Перші акцентують увагу на виявленні факторів і умов, дидактичних та виховних засобів, що дають змогу керувати становленням і розвитком готовності. Психологи орієнтуються на встановленні характеру зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю діяльності.

Проблемі готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності присвячені дослідження О. Діденка, М. Дьяченка, Л. Кандибовича, Я. Коломинського, Р. Лучечка, Е. Сафьянца, Т. Шестакової, Л. Чернікової та ін.

Питання визначення критеріїв і показників у педагогічному дослідженні висвітлені у працях таких відомих педагогів, як: Ю. Бабанський, О. Барабаншиков, П. Городов, В. Ягупов.

Аналіз опублікованих і власних досліджень свідчить про те, що визначення основних критеріїв та показників спеціальної фізичної підготовки правоохоронців зумовлюється теоретичним усвідомленням сутності їх професійної готовності до якісного виконання оперативно-службових завдань.

У залежності від виду, поняття «готовність» вченими визначається по різному. Загальноприйняте виділяти тимчасову (ситуативну) і довгострокову (стійку) готовність; психологічну і практичну, функціональну і особистісну, спеціальну і загальну; готовність до розумової та фізичної діяльності і т. ін. Так, наприклад, М. Дьяченко і Л. Кандилович визначають готовність як стан, коли для успішної діяльності відбувається актуалізація всіх можливостей особистості. За їх думкою – готовність включає в себе пізнавальний (інтелектуальний), мотиваційний та емоційно-вольовий компоненти [1, с. 199].

У свою чергу В. Діденко виділяє змістовно-мотиваційний, організаційно-діяльнісний та психотехнічний компоненти [2, с. 63]. З точки зору І. Уличного у структурі потенціалу професійного самовдосконалення перевага надається мотиваційному, когнітивному та поведінковому компонентам [3, с. 11].

Ряд вчених, звертаючись до поняття «готовність», багато уваги приділяють психофізичній основі і включають до неї: професійну працездатність, наявність необхідних резервних фізичних і функціональних можливостей організму для своєчасної адаптації до швидкоплинних умов виробничого і зовнішнього середовища, об'єму та інтенсивності праці; здатність до повного відновлення за певний час і присутність мотивації для досягнення мети, що базується на фізичних, психічних і духовних можливостях організму [4, с. 51].

Але на нашу думку, найбільш структурованим є підхід, згідно якого у структурі готовності доцільно виділити наступні види готовності:

- психологічну;
- психофізіологічну;
- фізичну;
- науково-теоретичну;
- практичну.

Виходячи з тверджень дослідників про те, що, майбутній фахівець характеризується такими ознаками як: усвідомленість цінності та сенсу власного існування та існування інших людей; досягнення в освітній сфері певної компетентності як рівня освіченості; знання власних психічних особливостей, уміння пізнавати інших, налагоджувати соціальні комунікації; здатність розробляти програму досягнення цілей, прогнозувати результати, коригувати свою нинішню та майбутню діяльність; усвідомленість необхідності безупинного саморозвитку та самовдосконалення, нами було визначено наступні критерії спеціальної фізичної підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів:

- емоційно-вольовий (психологічна готовність);
- ціннісно-мотиваційний (психологічна готовність);
- когнітивний (науково-теоретична готовність);
- операційно-технологічний (практична готовність);
- функціональний (психофізіологічна готовність);
- діяльнісний (фізична готовність).

Розкриємо сутність визначених нами критеріїв.

1. *Емоційно-вольовий критерій.* Воля – здатність людини діяти у напрямку свідомо обраної мети, долаючи при цьому внутрішні перепони [5, с. 96]. Головна функція волі полягає у свідомій регуляції активності у скрутних умовах життєдіяльності.

Оцінюючи вольовий аспект психічної готовності ми вважаємо за необхідне враховувати наступні показники: усвідомлення вольової поведінки та її складність; усвідомлення вибору мети і засобів для її досягнення; джерело вольових дій та ін.

Крім того, до переліку показників ми включаємо визначені якості особистості, що характеризують волю людини:

- сила волі (узагальнена здатність долати значні труднощі, що виникають на шляху досягнення поставленої мети);
- витримка та врівноваженість (вміння стримувати свої почуття, коли це необхідно, недопущення імпульсивних та необдуманих дій);
- цілеспрямованість (свідома і активна спрямованість особистості на досягнення визначеного результату);
- ініціативність (здатність здійснювати спроби до реалізації поставлених ідей);
- самостійність (здатність свідомо приймати рішення, вміння не піддаватись впливу різноманітних факторів, що є перепонами для досягнення поставленої мети);
- рішучість (відсутність надмірних коливань і сумнівів при боротьбі мотивів, у своєчасному і швидкому прийнятті рішень, швидкий і енергійний перехід від вибору дій і засобів до самого виконання дій);
- послідовність (витікання вчинків, що здійснює людина, з єдиного керуючого принципу, якому підкоряється все другорядне і побічне);
- самоконтроль (відповідність дій, що виконуються, – меті);
- дисциплінованість (здатність регулювати і зіставляти свої бажання з умовами реальної дійсності) [6, с. 387].

Також, ми вважаємо за доцільне враховувати, у якості критерію спеціальної фізичної підготовки емоційне відношення до діяльності, так як емоції супроводжують практично будь-які прояви життєдіяльності людини.

У якості показників емоційного аспекту психічної готовності ми розглядаємо такі характеристики емоцій, як сила, стійкість, інтенсивність, позитивний чи негативний окрас емоційного відношення до професійно-фізичної діяльності.

2. *Ціннісно-мотиваційний критерій.* Мотив - «це психічне явище, що спонукає до дії. Мотив формується на основі потреб, безпосередньо пов'язаний з метою діяльності» [7, с. 70].

До основних видів мотивів вчені відносять пізнавальні і соціальні мотиви. Про пізнавальні мотиви говорять, якщо під час навчання переважає спрямованість на зміст засвоєного матеріалу. Якщо в ході професійної підготовки більш виражена спрямованість на іншу людину, то говорять про соціальний мотив.

Важливим мотиваційним фактором, що регулює і детермінує мотивацію особистості є ціннісні орієнтації. Вони виконують функції соціалізації, самовизначення, цілеспрямованості і мотивоутворення.

Сформованість ціннісних орієнтацій ми будемо визначати за наступними показниками: цільність, надійність, послідовність у судженнях і поведінці, вірність визначеним принципам і ідеалам, здатність до вольових зусиль в ім'я цих ідеалів і цінностей, панування внутрішніх стимулів над зовнішніми та ін.

3. *Когнітивний критерій.* У психолого-педагогічній літературі знання визначається як перевірений суспільно-історичною практикою і посвідчений логікою результат процесу пізнання дійсності, адекватне її відтворення у свідомості людини у вигляді уявлень, понять, думок, теорій [5, с. 212]. До показників науково-теоретичної готовності ми відносимо сукупність знань з основних розділів фізичної культури, яка реалізується у наступних функціях: прийом інформації (спостереження, пошук, виявлення, випробування), обробка інформації (порівняння, класифікація, оцінка, узагальнення, запам'ятовування, прогнозування), прийняття рішень (вибір предмету праці, засобів, умов, способів дії).

4. *Операційно-технологічний критерій.* Операційно-технологічний критерій пов'язує між собою когнітивний і діяльнісний компоненти, передбачає засвоєння, самостійне розширення і творче відтворення основних методів і способів формування умінь і навиків [8, с. 49].

Найбільш частіше «уміння» характеризують як можливість здійснити яку-небудь дію, операцію. Воно попереднє навику який розглядається як більш високий (автоматизований, відпрацьований) рівень оволодіння діями.

Таким чином, у якості показників практичної готовності операційно-технологічного компоненту виступають: сформованість конкретних рухових умінь та навичок, ступінь їх розвитку (ознайомча – усвідомлення дій та їх уявлення; підготовча – свідоме, але невміле виконання; стандартизуюча – автоматизація елементів дії, коливна – пристосування дій до інших ситуацій; спосіб їх застосування (репродуктивний або творчий).

5. *Функціональний критерій.* Поняття функціонального стану широко використовується у багатьох науках, так як успішність праці, навчання, творчості, психічного і фізичного розвитку людини залежить від його функціонального стану. Функціональний стан – безумовна складова будь-якої діяльності людини. У той же час стан людини є результатом включення його у визначену діяльність, в ході якої цей стан формується і активно перетворюється, впливаючи на здійснення діяльності. Психофізіологічний (функціональний стан) – сукупність різних характеристик, процесів, властивостей і якостей, що обумовлюють рівень активності систем, ефективність діяльності і поведінки [5, с. 713].

Рівень психофізіологічної готовності ми будемо визначати за наступними показниками: загальний психічний настрій по відношенню до виконання діяльності; задоволеність діяльністю; тривалість і стійкість стану; наявність тимчасових ситуативних станів, що періодично виникають у процесі діяльності; характеристика фаз працездатності: впрацьованість, стійка працездатність, втомленість; присутність тимчасових ситуативних станів, що заважають продуктивному здійсненню діяльності: апатії, нудьги, сонливості, підвищеної активності; підготовленість до стану м'язового та психічного навантаження; домінуючі стани: емоційні, вольові, стани напруження; наявність екстенсивних станів: втоми, стресу, психічної напруженості; наявність адекватної мобілізації.

6. *Діяльнісний критерій.* Діяльнісний компонент спеціальної фізичної підготовки, на нашу думку характеризується руховою активністю курсантів, що направлена на розвиток їх основних і спеціальних фізичних якостей. Враховуючи те, що діяльність завжди здійснюється за допомогою системи різноманітних дій, ми можемо стверджувати, що будь-яка предметна дія людини складається з предметних рухів, пов'язаних у просторі і часі. Але у кількісних співвідношеннях якісні відпрацювання одних і тих самих дій ніколи не зустрічаються з точним моделюванням повторень дистанційних, часових, психологічних та інших умов [9, с. 88]. Проте, не дивлячись на всю різноманітність, їхня структура характеризується лише трьома простими елементами: «взяти», «пересунути» і «відпустити». До цього приєднуються допоміжні рухи тулуба (нахили, повороти) і ніг (піднімання, опускання, пересування). Різні види рухів різняться своєю траєкторією, тривалістю, силою, швидкістю, темпом, і за якістю можуть бути точними, влучними, спритними, координованими.

До показників, що характеризують діяльнісний компонент готовності, ми віднесли доцільність дій що використовуються; їх адекватність поточному стану об'єкту праці; поліефектність (можливість виконання однієї дії за допомогою різноманітних груп м'язів; адекватне співвідношення автоматичних (фіксованих) і тих, що можна налаштувати (змінних) компонентів; наявність орієнтованих, виконавчих, корегуючих і завершальних (пов'язаних з перевіркою якості) дій; якість рухів (точність, влучність, спритність, координованість); рівень виконання дій; узагальненість; скороченість і ступінь засвоєння; спосіб діяльності; наявність сформованих основних (сили, швидкості, витривалості, спритності, гнучкості) і спеціальних фізичних якостей (швидкісної витривалості, швидкісної динамічної сили, повільної динамічної сили, вибухової сили, силової спритності та ін.).

Таким чином, розкриття змісту готовності і визначення основних критеріїв та показників спеціальної фізичної підготовки майбутніх працівників правоохоронних органів має важливе значення для підвищення рівня володіння специфічними уміннями і навичками, необхідними для якісного виконання оперативно-службових завдань.

Список бібліографічних посилань

1. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психология высшей школы. Особенности деятельности студентов и преподавателей ВУЗа. Минск : Изд-во ВГУ, 1978. 319 с.
2. Діденко О. В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2003. 155 с.

3. Уличний І. Л. Формування потенціалу професійного самовдосконалення старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2006. 22 с.
4. Тюленков С. Ю., Зуев С. Н., Крылова Л. М. Технология преподавания физической культуры в вузах. *Теория и практика физической культуры*. 2002. № 5. С. 50–52.
5. Большой психологический словарь / сост. и общ. ред. Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. 4-е изд., расшир. М. : АСТ МОСКВА ; СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2009. 811 с.
6. Маклаков А. Г. Общая психология. СПб : Питер, 2000. 592 с.
7. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий. Киев : Высшая шк., 1984. 174 с.
8. Васельцова И. А. Система профессионально-прикладной физической подготовки студентов железнодорожного вуза : дис. ... канд. пед. наук. Самара, 2004. 236 с.
9. Дідковський В. А., Запорожанов О. В., Кузенков О. В. Спеціальний засіб КПФ-02 (тонфа). Техніка і тактика застосування : навч.-метод. посіб. / заг. ред. О. Ф. Гіди. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2011. 94 с.

Отримано 22.04.2020

УДК 351.47(477)

ЄВТУШОК В. А.,

*старший викладач кафедри тактичної та спеціальної
фізичної підготовки факультету № 2*

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-9206-3276>;

АЛІЄВ Е. К.,

*викладач кафедри тактичної та спеціальної
фізичної підготовки факультету № 2*

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-3181-9468>

ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ДО ДІЙ В УМОВАХ ЕПІДЕМІЇ

У роботі аналізується практична діяльність органів Національної поліції, а саме допомога суспільству та особиста безпека під час поширення на території України вірусної інфекції COVID – 19. Зроблено висновок про важливість забезпечення теоретичної діяльності (навчання) щодо особистої безпеки та чітким, розумним діям в надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: особиста безпека, забезпечення особистої безпеки, тактико-спеціальна підготовка, епідемія, пандемія, надзвичайна ситуація.

Практична діяльність органів Національної поліції з надання поліцейських послуг, зокрема у сферах – забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності має різнобічний, багатогранний характер і завжди залежить від змін конкретної ситуації, які відбуваються, переважно, не прогнозовано і непередбачуване.

Раптові зміни й ускладнення ситуації викликаються виникненням різних надзвичайних умов, які можуть мати місце на окремих об'єктах, в населених пунктах, районах і областях, а також у певних регіонах і навіть на території всієї держави. Органи Національної поліції зобов'язані кваліфіковано діяти як у звичайних, так і в особливих (екстремальних) умовах. Такі умови можуть виникнути при стихійних лихах, аваріях і катастрофах, епідеміях та епізоотіях, масових порушеннях громадського порядку, внаслідок скоєння особливо